

17. SADROVEC A ANHYDRIT / GYPSUM & ANHYDRITE

Sadrovec ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) a anhydrit (CaSO_4) sú monominerálne sedimentárne horniny, ktoré okrem rovnomenných minerálov často obsahujú piesčité, ílovité alebo bituminózne prímеси, prípadne pyrit, síru, halit a karbonáty. Hrubozrnné sadrovce spravidla obsahujú viac škodlivých prímесí ako jemnozrnné. Zahriatím sadrovca na 200 °C vzniká anhydrit a naopak, hydratáciou anhydritu sadrovec. Veľmi čistá jemnozrnná odroda sadrovca sa nazýva alabaster. Na puklinách môže vznikáť vláknitá odroda sadrovca – selenit. Ložiská sadrovca vznikajú viacerými spôsobmi – hydratáciou anhydritu, chemickou sedimentáciou, t. j. odparovaním morskej alebo jazernej vody a následnou kryštalizáciou sadrovca spolu s anhydritom, rozkladom sulfidov alebo metasomatickým zatláčaním vápencov. Najvýznamnejšie genetické typy ložísk sadrovca a anhydritu: sedimentárne, reziduálne a infiltračné ložiská.

Sadrovec sa používa najmä v stavebníctve na výrobu sadry, hydraulického cementu (odolného proti vylúhovaniu a agresívnym vodám), omietok, sadrokartónových priečok, používa sa aj vo farmácii, medicíne, sochárstve a modelárstve. Anhydrit sa používa na výrobu umelého mramoru, obkladových dosiek, ako plnivo do papiera, na zmäkčovanie vody a v ekológii na odsolovanie vody. Sadrovec a anhydrit sú prakticky nevýčerpateľným zdrojom síry a surovinou na výrobu kyseliny sírovej (H_2SO_4).

Čiastočne je možné recyklovať sadrokartónové dosky (priečky). Prírodný sadrovec sa v obmedzenom rozsahu môže nahradiť odpadovým sadrovcom (odsírovanie tepelných elektrární, chemická výroba kyseliny fosforečnej, oxidu titaničitého a i.), ktorý sa používa najmä na výrobu sadrokartónových dosiek a cementu.

17.1. Surovinové zdroje SR / Mineral resources

Ložiská sadrovca a anhydritu sa na Slovensku viažu na lagunárno-morské sedimenty vrchného permu a spodného triasu gemerika a silicika. Výskyty evaporitov sú známe aj vo vrchnom triase (keuper) bradlového pásma a v neogéne.

- Najväčšie komplexy anhydritu a sadrovca vystupujú na severnom okraji gemerika, kde sa nachádzajú sadrovcovo-anhydritové telesá v lagunárnom vývoji vrchného permu a spodného triasu (ložiská Novoveská Huta, Gretla, Markušovce, Matejovce) a v Stratenskej vrchovine (ložisko Biela Voda). Maximálna hrúbka šošoviek je okolo 70 m a ich podstatnou zložkou je anhydrit. Sadrovec lemuje telesá anhydritu pri styku s nadložími a v okolí tektonických línii.

- V siliciku sú ložiská Gemerská Ves – Šankovce a Gemerská Hôrka – Bohúňovo súčasťou pieskovcovo-bridličnatého súvrstvia spodného triasu (griesbach – namal).

- Nebilančné výskyty sadrovca a anhydritu sú známe z vrchného triasu (keuperu) bradlového pásma (Záblatie pri Trenčíne), z krížňanského príkrovu obalovej série tatrika (Staré Hory) a spodného miocénu Východoslovenskej panvy (Zbudza).

Gypsum and anhydrite deposit in Slovakia are related to lagoon/marine sediments of the Upper Permian and Lower Triassic. Some occurrences of evaporates are known in the Upper Triassic of klippen zone and in the Neogene formations.

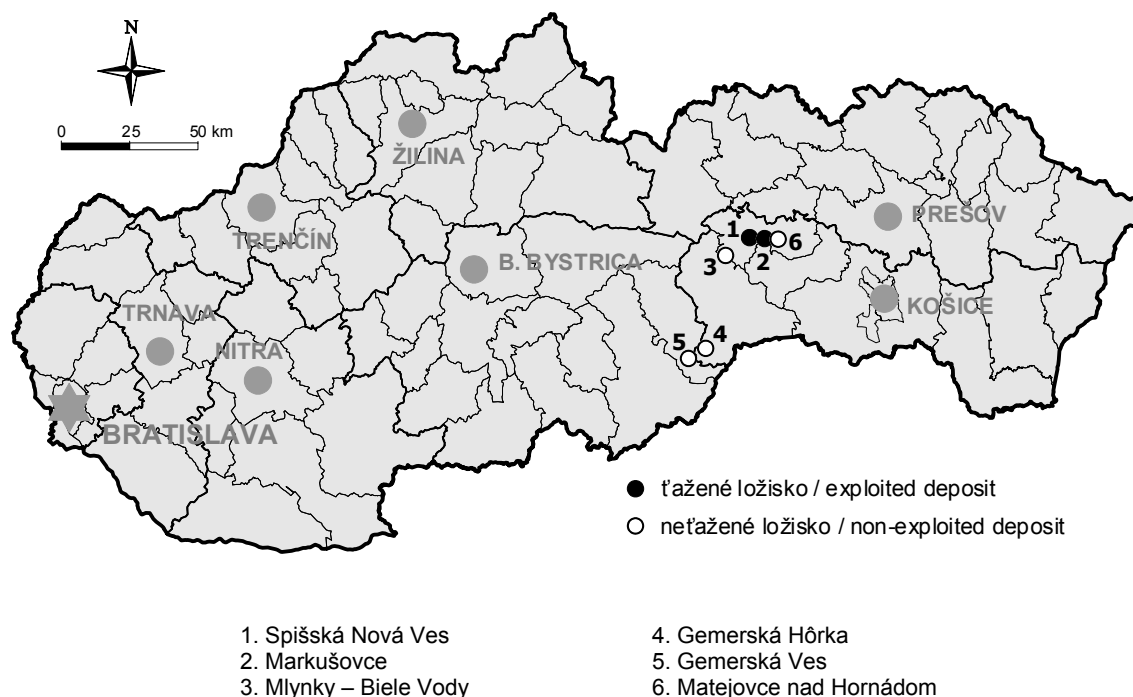
- *The largest gypsum and anhydrite complexes of the Upper Permian and Lower Triassic occur in the north part of the Spišsko-gemerské rudohorie Mts. (deposits Spišská Nová Ves – Novoveská Huta, Markušovce, Matejovce, Mlynky). Evaporate lens of maximum thickness 70 m are composed mainly by anhydrite. Gypsum borders anhydrite bodies on the contact of the top-wall and in neighbourhood of the tectonic zone.*

- *The Gemerská Ves – Šankovce and Gemerská Hôrka – Bohúňovo deposits are formed in the sand-schist formation of the Lower Triassic.*

- *Insignificant occurrences of gypsum and anhydrite are known in the Upper Triassic of the klippen zone, Nízke Tatry Mts. and the East-Slovakia basin.*

17.2. Evidované ložiská SR / Registered deposits

SADROVEC A ANHYDRIT / GYPSUM & ANHYDRITE

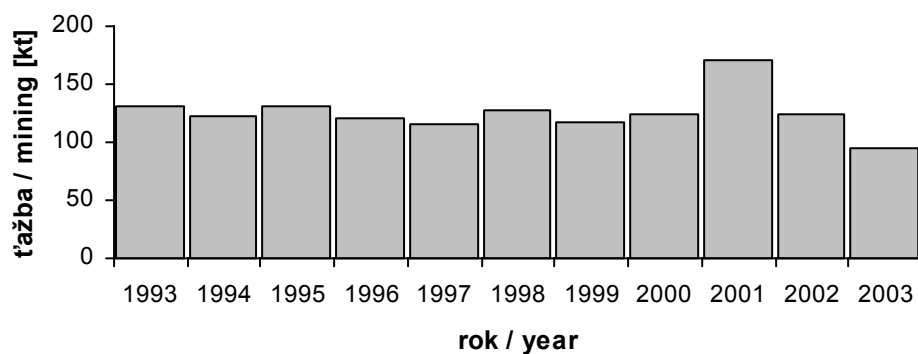

17.3. Zásoby a ťažba / Reserves and production data

SADROVEC A ANHYDRIT / GYPSUM & ANHYDRITE

Rok / Year	1999	2000	2001	2002	2003
Počet ložísk spolu / Number of deposits	6	6	6	6	6
– z toho ťažených / exploited	1	2	2	2	2
Zásoby spolu / Reserves total [kt]	1 154 377	1 154 071	1 153 901	1 153 373	1 153 276
– bilančné / economic (Z-1 + Z-2)	304 772	304 466	304 296	304 171	304 074
– bilančné / economic (Z-3)	358 740	358 740	358 740	358 740	405 689
– nebilančné / potentially economic	490 865	490 865	490 865	490 462	443 513
Ťažba / Mining output [kt]	117	124	170	125	94

ŤAŽBA SADROVCA A ANHYDRITU / GYPSUM AND ANHYDRITE MINING 1993 – 2003

17.4. Obchodná štatistika / Trade statistics

Ťažba sadrovca a anhydritu na ložiskách Spišská Nová Ves a Markušovce pokrýva okolo 45 % spotreby suroviny na Slovensku (2003). Ostatné množstvo sa dováža najmä z Českej republiky (46 %), Nemecka (23 %) a Rakúska (15 %). Hodnota dovezených komodít v roku 2003 predstavovala 113,5 mil. Sk.

Domestic production covers about 45 % of gypsum consumption in Slovakia (2003), rest amount was imported, mainly from the Czech Republic (46 %), Germany (23 %) and Austria (15 %). Value of imported commodities accounted 113.5 million SKK in 2003.

DOVOZ/VÝVOZ – SADROVEC, ANHYDRIT A SADRA IMPORT/EXPORT DATA – GYPSUM, ANHYDRITE AND PLASTER

Rok / Year	1999	2000	2001	2002	2003
Dovoz / Import [kt] ¹	94,8	102,7	77,1	125,9	121,5
Vývoz / Export [kt] ¹	10,9	3,7	0	0,2	0,2
Dopyt / Demand [kt] ²	200,9	223,0	247,0	250,7	215,3

¹ položka colného sadzovníka 2520 / Item 2520 of the Customs Tariff

² dopyt (zdanlivá spotreba) = produkcia + import – export / demand (apparent consumption) = Production + Import – Export

Colné sadzby / Customs tariff (%):

PHS / HS code	Názov / Item	Všeobecné / Common	Zmluvné / Contractual
2520	Sadrovec, anhydrit, sadra <i>Gypsum, anhydrite, plaster</i>	5,0 – 8,0	0,8 – 3,8

17.5. Ťažobné organizácie v SR / Mining companies

Východoslovenské kameňolomy a. s., Spišská Nová Ves

Ťažba sadrovca a anhydritu v roku 2003 ďalej klesala (tentoraz o 25 % oproti roku 2002), na úroveň 94 kt, čo je najnižšia produkcia za posledných 10 rokov. Surovinu ťažila iba spoločnosť **Východoslovenské kameňolomy a.s., Spišská Nová Ves** (zmena obchodného názvu z PETRA a. s.). Väčšina produkcie sa expeduje do cementární.

*Mining output of gypsum has decreased again by 25 % to 94 kt in 2003 and reached the lowest level in the last decade. The major producer is **Východoslovenské kameňolomy a.s., Spišská Nová Ves** (change of trade name from PETRA a.s.). Most of production is used in the cement industry.*

17.6. Svetová výroba / World production

Ročná ťažba sadrovca a anhydritu vo svete sa v posledných rokoch udržiava na úrovni 111 Mt. Celková produkcia však bude zrejme vyššia, keďže v štatistikách často nie je zahrnutá umelá produkcia sadrovca (vedľajší produkt niektorých priemyselných procesov). Produkcia sadrovca je priamo závislá aj od stavu a stupňa rozvoja stavebného priemyslu, ktorý je jeho hlavným spotrebiteľom.

Yearly world production of gypsum remained on the level of 111 Mt during the last years. The total gypsum production is underestimated due to lack of information about by-product gypsum production in many countries. The actual production of gypsum also depends on state and development of construction industry, its major consumer.

Svetové zásoby sadrovca sa odhadujú na 2,6 mld. ton.

World reserves of gypsum are estimated at 2,600 Mt.

SVETOVÁ ŤAŽBA – SADROVEC WORLD MINE PRODUCTION – GYPSUM

Rok / Year	1998	1999	2000	2001	2002
Ťažba / Mining output [Mt]	107	107	111	111 r	111

Na ťažbe sa v r. 2002 podieľali najmä tieto štáty (podľa *Mining Annual Review 2003*):

USA..... 21,4 %;
Irán..... 9,9 %;
Kanada..... 7,7 %;
Španielsko..... 6,8 %.

The major producers in 2002 (according to the Mining Annual Review 2003):

USA..... 21.4 %;
Iran..... 9.9 %;
Canada..... 7.7 %;
Spain..... 6.8 %.

17.7. Ceny na svetovom a domácom trhu / World and domestic market prices

Ceny prírodného sadrovca sa aj napriek rozširovaniu stavebnej činnosti už niekoľko rokov udržiavajú na rovnakej úrovni. Je to možné vysvetliť ponukou odpadového sadrovca (desulfurizácia plynov z tepelných elektrární), ktorého výroba prevyšuje spotrebu. Cena surového sadrovca, mesačne uvádzaná časopisom *Industrial Minerals* do roku 2002, sa pohybovala v rozmedzí 6 – 12 GBP/t.

Priemerná cena sadrovcov dovezených na Slovensko (položka HS 2520) v roku 2003 bola 934 SK/t.

Natural gypsum prices were relatively stable during the last years, despite the growing demand in construction industry. This is also caused by wide offer of waste gypsum from desulphurisation of electric station gases (FGD). Price of crude gypsum, monthly quoted by Industrial Minerals magazine to 2002, varied from 6 to 12 GBP/t.

Average price of gypsum (item HS 2520) imported to Slovakia was 934 SKK/t in 2003.